

شورای سیاست گذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان آذربایجان غربی شهر ارومیه مرکز تخصصی تفسیر و علوم قرآنی الزهرا علیها السلام

عنوان

مؤلفه های ارتباط گیری مؤثر از منظر قرآن کریم

استاد راهنما

سرکار خانم زهرا فتحی

نکارنده

لیلا قنبر نژاد

سال تدوین

۱۴۰۳

بسم الله الرحمن الرحيم

واهدان

حمد و سپاس خدایی را که گردش کائنات را بر مدار توحید بنا نهاد و جمله مخلوقات را « طوعاً و کرها » را بر محور آن به حرکت واداشت. آنگاه اعجاب انگیزترین مخلوق خویش را که مسجود ملائک قرار گرفته بود به رخ عالم علیا کشید و خود را به جهت چنین خلقت سترگی ستود: «فتبارک الله احسن الخالقین». پس از آن آیات «آفاق» ی و «انفس» ی خویش را فرا روی انسان نهاد و بزرگترین کتاب هستی و تنزل یافته از عالم علوی را به دنبال سلسله پیام آوران خویش همنشین موجودی قرار داد که مدال «ولقد کرمنّا بنی آدم» بر شانه‌های او می‌درخشید. اینک این مائیم و نشانه‌های تکوینی و تدوینی حق، تا راه خود را از پسِ «ظلمات فوق ظلمات» به سمت ابدیت بیائیم.

سرور و مولایم حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف

پدر و مادر عزیزم که چراغ راهم بودند

همسر عزیزم و فرزندان دلبندم که مشوق من در کسب علم و دانش بوده‌اند.

کتابهای علمی خواهان

تقدیر و تشکر

سپاس و ستایش خدای را که نور شناختن را به قلب ما تابانید و شکرش را بر وجودمان الهام فرمود. پس از حمد و ثنای خداوند متعال مراتب حق شناسی و امتنان خود را به محضر استاد محترم حجت الاسلام والمسلمین سرکار خانم فتحی به خاطر راهنمایی‌های مفید ایشان در تهیه این پایان نامه اعلام می‌دارم.

همچنین آرزوی توفیق و موفقیت روز افزون دارم برای کلیه اساتید گران قدر و مسئولان حوزه علمیه الزهرا علیها السلام بخاطر آنچه در طول این دوره به من آموختند.

و با تقدیم احترام به همه کسانی که در تک تک مراحل تحقیق یاری‌گر من بودند.

نتیجه گیری

برای برقراری ارتباط مؤثر، عناصر متعددی تأثیرگذار است. اندیشمندان علوم ارتباطات در معرفی این عناصر از لحاظ تعداد قائل به قبض و بست هستند. برخی آنها را تا ده مورد نیز شمارش کرده و برخی دیگر برقراری ارتباط را با سه عنصر نیز ممکن می‌دانند. ولی هیچ کدام از آنها برقراری ارتباط را بدون عناصر پیام، پیام رسان و مخاطب امکان‌پذیر ندانسته‌اند.

اولین عنصر در برقراری ارتباط مؤثر، عنصر پیام است. پیام از اجزا و ارکان مهم ارتباطات است و ساختار و محتوای پیام، دربردارنده مقصود فرستنده در قبال گیرنده پیام است. براین اساس از منظر قرآن کریم، هر پیام از بعد ساختار و محتوا دارای مؤلفه‌هایی است. بدین صورت که پیام از جهت ساختاری، باید دارای مؤلفه‌هایی همچون؛ انسجام و هماهنگی، مستدل بودن، واژگان زیبا و لحن لطیف و گفتار آشکار باشد و از لحاظ محتوایی دارای مؤلفه‌هایی همچون؛ حق محوری، هدایت و بشارت بر مومنان، دعوت به حق، تفکربرانگیزی، بیان عقیقانه و معنا و محتوا باشد تا بر مخاطب تأثر گذار باشد و هدف فرستنده از ارسال پیام محقق شود.

دومین عنصر در برقراری ارتباط مؤثر، عنصر پیام رسان است. پیام رسان، فردی است که برای انتقال مفهوم، فکر، اندیشه، چشم انداز، رفتار یا ابزاری خاص با اراده برای ایجاد دگرگونی و تولید هدف دلخواهش در مخاطب با توجه به شناختی که از خود و مخاطب و باور به شناختی که مخاطب از خود به ایشان دارد، در قالب کدهای قابل شناسایی ارتباط برقرار می‌کند. هرچه قابلیت‌ها و توانایی‌های پیام رسان بیشتر و نسبت به هدف از باور استوارتری برخوردار باشد، امکان توفیق او در انتقال پیام نیز بیشتر خواهد بود. در فصل سوم، مؤلفه‌های پیام‌رسان در ارتباط گیری مؤثر از منظر قرآن مورد بررسی قرار گرفت و نتایج حاصله نشان می‌دهد؛ پیام‌رسانی که در ارتباط‌گیری، مؤثر باشد دارای مؤلفه‌های شناختی، انگیزشی و رفتاری است. به عبارت دیگر علم و آگاهی، شناخت محیط، شرایط و موقعیت، ایمان و باور پیام، عقل‌گرایی و دوری از سنت‌های غلط مؤلفه‌های شناختی پیام رسان؛ خوف و خشیت از خدا، نرم خویی و مهربانی، دوری از خیانت، دوری از ظلم، عدم تبعیت از هوای نفس و اندوهگین نشدن از شتاب تحرک کافران از مؤلفه‌های انگیزشی پیام‌رسان و برخورداری از مهارت‌های برقراری ارتباط، به کاربردن سخن نیکو و سنجیده، تبیین حوادث و سنت‌های آموزنده تاریخی، حفظ اسرار، دعوت به توحید و پرهیز از شرک و عمل به گفته‌های خود از مؤلفه‌های رفتاری پیام رسان تأثیرگذار است.

سومین عنصر در برقراری ارتباط مؤثر، عنصر مخاطب است. مخاطب فردی است که پیام ارسالی از سوی پیام رسان را با شناختی که از خود و پیام رسان و باور به شناختی که پیام رسان از خود و ایشان دارد، دریافت داشته و رمزگشایی می‌کند. بر این اساس نقش و باور خود انسان در فرایند ارتباط تعیین کننده اصلی است. در فرایند ارتباط، چنانچه مفهوم دریافتی مخاطب از پیام با مفهوم مورد نظر منبع پیام رسان یکی باشد؛ ارتباط، مؤثر و به صورت کامل صورت گرفته است. این امر را می‌توان از بازخورد و پس فرست مخاطب تشخیص داد. موثرترین ارتباط در حالتی پدید می‌آید که فرستنده و گیرنده پیام، هر دو ارادی در فراگرد ارتباط شرکت کنند. بنابراین، در فصل چهارم به مؤلفه‌های مخاطب، در ارتباط‌گیری مؤثر از منظر قرآن پرداخته شد. حاصل آنکه شناخت و درک صحیح پیام، شناخت پیام رسان و شناخت حق و باطل از مولفه‌های شناختی مخاطب و تجزیه و تحلیل پیام، پذیرش پیام و پایبندی به پیام حق از مولفه‌های رفتاری مخاطب برای دستیابی به برقراری ارتباط مؤثر از منظر قرآن کریم است.

فهرست منابع

- قرآن کریم
 - نهج البلاغه
 - منابع فارسی
۱. اثباتی، بهروز، ویژگی‌های مبلغ در فرآیند نوین تبلیغ، تهران: معاونت آموزش ستاد نمایندگی ولی فقیه در سپاه تهران، ۱۳۸۱.
 ۲. استغن‌ای، لوکاس، هنر سخنرانی (مهارت‌های علمی فن بیان)، ترجمه ساره حمزه و باباطاها علیزاده، تهران: انتشارات رشد، ۱۳۸۱.
 ۳. اصغر کیا، علی و رحمان سعیدی، مبانی ارتباط، تبلیغ و اقناع، تهران: موسسه انتشاراتی روزنامه ایران، ۱۳۸۳.
 ۴. امیرپور، مهناز و شفیع بهرامیان، مبانی کلی نظریه‌های ارتباط جمعی، تهران: انتشارات جامعه شناسان، ۱۳۹۲.
 ۵. بلیک، رید و ادوین هارولدسن، طبقه‌بندی مفاهیم در ارتباطات، ترجمه مسعود اوحدی، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۷۸ش.
 ۶. بولتون، رابرت، روان‌شناسی روابط انسانی (مهارت‌های مردمی)، ترجمه حمیدرضا سهرابی و افسانه حیات روشنایی، تهران: انتشارات رشد، ۱۳۸۱.
 ۷. جوادی آملی، عبدالله، تفسیر تسنیم، تهران: خانه کتاب، ۱۳۹۱ش.
 ۸. دادگران، سید محمد، مبانی ارتباطات جمعی، تهران: انتشارات فیروزه، ۱۳۷۴.
 ۹. رهبر، محمدنقی، پژوهشی در تبلیغ، تهران: مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۱.
 ۱۰. سایپر، ادوارد، زبان؛ درآمدی بر مطالعه سخن گفتن، ترجمه علی محمد حق شناس، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۷۶.
 ۱۱. ساروخانی، باقر، جامعه‌شناسی ارتباطات، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۷.
 ۱۲. ساروخانی، باقر، دایره‌المعارف علوم اجتماعی، تهران: انتشارات پیکان، ۱۳۷۰.
 ۱۳. سعیدی روشن، محمدباقر، تحلیل زبان قرآن و روش‌شناسی فهم آن، قم: موسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه و پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۳.
 ۱۴. سیاح، احمد، فرهنگ دانشگاهی، تهران: انتشارات اسلام، ۱۳۷۸.
 ۱۵. ضیایی، علی اکبر، آیین سخنوری و نگرشی به تاریخ آن، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۳.
 ۱۶. عباس نژاد، محسن، قرآن، روان‌شناسی و علوم تربیتی، مشهد: بنیاد پژوهش‌های قرآنی حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۲.
 ۱۷. فرهنگی، علی اکبر، ارتباطات انسانی، تهران: موسسه خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۷۴.
 ۱۸. فلاذ، جمیز، پیتزاچ سالوس، زبان و مهارت‌های زبانی، ترجمه علی آخشینی، مشهد: معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹.
 ۱۹. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۳.
 ۲۰. قرائتی، محسن، قرآن و تبلیغ، تهران: وزارت ارشاد، ۱۳۷۲.

۲۱. قریشی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱.
۲۲. کولتتر، جان دابلیو، ارتباط گفتاری میان مردم، ترجمه سید اکبر میرحسینی و قاسم کبیری، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۹.
۲۳. گوردون، توماس، فرهنگ تفاهم در مدیریت و رهبری، ترجمه پریچهر فرجادی، تهران: انتشارات آیین تفاهم، ۱۳۸۱.
۲۴. گیل، دیوید و بریجت آدامز، الفبای ارتباطات، ترجمه رامین کریمیان و همکاران، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها، ۱۳۸۴.
۲۵. محسنی، منوچهر، ارتباطات، بی جا، بی تا، ۱۳۴۹.
۲۶. محسنیان راد، مهدی، ارتباط شناسی، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۶۹.
۲۷. مصطفوی، حسن، تفسیر روشن، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۷۱ ش.
۲۸. مطهری، مرتضی، سیری در سیره نبوی، تهران: صدرا، ۱۳۶۶ ش.
۲۹. معین، محمد، فرهنگ معین فارسی، تهران: انتشارات زرین، ۱۳۸۶.
۳۰. مک کویل، دنیس، مخاطب شناسی، ترجمه مهدی منتظر قائم، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها، ۱۳۸۰.
۳۱. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ ش.
۳۲. میلر، جرالدر، ارتباط کلامی (تحلیل معانی بیان)، ترجمه علی ذکاوتی قراگزلو، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۶۸.
۳۳. نصری، عبدالله، مبانی رسالت انبیا در قرآن، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۷۶.
۳۴. نوربخش، سیدمرتضی، مفاهیم اساسی دانش ارتباطات، تهران: انتشارات جامعه شناسان، ۱۳۹۲.
۳۵. واحدی نیشابوری، علی بن احمد، اسباب النزول، ترجمه علیرضا ذکاوتی، تهران: نشر نی، ۱۳۸۳ ش.
۳۶. وزین پور، نادر، بر سمند سخن، تهران: انتشارات فروغی، ۱۳۷۸ ش.
۳۷. وستر، اماتیو، ارتباط فعال، ترجمه احمد میرعابدینی، تهران: انتشارات خجسته، ۱۳۷۸.
۳۸. ویندال، سون و دیگران، کاربرد نظریه های ارتباطات؛ مقدمه ای بر ارتباطات برنامه ریزی شده، ترجمه علیرضا دهقان، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها، ۱۳۷۶.

• منابع عربی

۳۹. ابن بابویه، محمد بن علی، عیون اخبار الرضا، تهران: انتشارات جهان، ۱۳۷۸ ق.
۴۰. ابن بابویه، محمد بن علی، معانی الاخبار، قم: ارمان طوبی، ۱۳۹۲ ش.
۴۱. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دارصادر، ۱۴۱۴ ق.
۴۲. بحرانی، سیدهاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، تهران: بنیاد بعثت، ۱۴۱۶ ق.
۴۳. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۶ ش.
۴۴. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم: موسسه آل البيت، ۱۴۰۹ ق.
۴۵. حرانی، حسن بن شعبه، تحف العقول، قم: انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه، ۱۴۰۴ ق.

۴۶. حسکانی، عبدالله بن احمد، شواهد التنزیل لقواعد التفضیل، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، ۱۴۱۱ق.
۴۷. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات فی غریب القرآن، تحقیق صفوان عدنان، بیروت: دارالعلم الدار الشامیه، ۱۴۱۲ق.
۴۸. زمخشری، محمود، الکشاف فی حقائق غوامض التنزیل، بیروت: دارالکتب العربی، ۱۴۰۷ق.
۴۹. سید بن قطب، شاذلی، فی ظلال القرآن، بیروت: دارالشروق، ۱۴۱۲ق.
۵۰. طباطبائی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۱۷ق.
۵۱. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تهران: انتشارات ناصر خسرو، ۱۳۷۲ش.
۵۲. فرات کوفی، ابوالقاسم فرات بن ابراهیم، تفسیر فرات الکوفی، تهران: انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، ۱۴۱۰ق.
۵۳. فضل الله، محمدحسین، الحوار فی القرآن، قم: انتشارات شهید صدر، ۱۴۰۴ق.
۵۴. فضل الله، محمدحسین، تفسیر من وحی القرآن، بیروت: دارالملاک للطباعه و النشر، ۱۴۱۹ق.
۵۵. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر قمی، قم: موسسه دارالکتاب، ۱۴۰۴ق.
۵۶. کلینی، محمدبن یعقوب، الکافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۱۴ق.
۵۷. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت: موسسه الوفاء، ۱۴۰۴ق.
۵۸. مغنیه، محمدجواد، التفسیر المبین، قم: دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۲۵ق.
۵۹. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم: موسسه آل البيت، ۱۴۰۸ق.

• مقالات و پایان نامه‌ها

۶۰. حاج خلیلی، رضا، اصول برقراری ارتباط گفتاری در قرآن و حدیث شیعه، رساله دکتری رشته علوم قرآن و حدیث دانشکده اصول الدین، ۱۳۹۰.
۶۱. شیخ الاسلامی، حسین، مخاطبان امروز امروز مخاطبان، افق رسانه، شماره ۸۶، ۱۳۸۹.